

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Сліпковська Валентина Вячеславівна

УДК 336.72.336.77

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток споживчого кредитування в Україні

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Сліпковська В.В

Керівник роботи
Шубенко І.А.,
к.е.н. доцент

Житомир – 2020

Висновок кафедри фінансів і кредиту

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри № _____ від «___» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри: к.е.н., професор _____ Дема Дмитро Іванович
(підпис)

«___» _____ 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Сліпковська Валентина Вячеславівна. Розвиток споживчого кредитування в Україні. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2020.

В кваліфікаційній роботі уточнено сутність поняття «споживчий кредит»; проаналізовано сучасний стан споживчого кредитування; запропоновано практичні рекомендації стратегічного розвитку споживчого кредитування в Україні. Встановлено, що впровадження стратегічного підходу до розвитку системи споживчого кредитування сприятиме ефективному вирішенню завдань кредиторів щодо отримання стабільно високого прибутку та зменшення ризиків безповоротності грошових коштів, для кредиторів; забезпечить збільшення купівельної платоспроможності населення; буде позитивно впливати на збільшення обсягу продажів торговими організаціями.

Ключові слова: споживче кредитування, позичальник, кредитор, домогосподарство, фізична особа, стратегічний підхід.

SUMMARY

Slipkovskaya V. Development of consumer lending in Ukraine. Manuscript. Qualifying work for a master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – Polissya National University, 2020.

The essence of the concept of "consumer credit" is specified in the qualification work; the current state of consumer lending is analyzed; practical recommendations of strategic development of consumer crediting in Ukraine are offered. It is established that the introduction of a strategic approach to the development of the consumer lending system will contribute to the effective solution of creditors' tasks to obtain consistently high profits and reduce the risk of non-return of funds for creditors; provide an increase in the purchasing power of the population; will have a positive effect on increasing sales by trade organizations.

Key words: consumer lending, borrower, lender, household, individual, strategic approach.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	8
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	15
Висновки до розділу 2	20
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	21
Висновки до розділу 3	29
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми дослідження та аналіз останніх досліджень.

Споживче кредитування відіграє важливу роль в економіці будь-якої держави, сприяє розвитку ринку споживчих товарів, вирішенню житлової проблеми, підтримці соціальної стабільності тощо. Споживче кредитування має вплив на реальний сектор економіки, сприяє будівництву, спрощує реалізацію вартісних споживчих товарів, стимулює розвиток суміжних галузей, сприяє створенню нових робочих місць. Споживче кредитування відіграє важливу роль у розвитку економіки, адже воно, об'єднуючи фінансовий ринок із іншими ринками, сприяє капіталізації ресурсів.

Проблеми розвитку споживчого кредитування в Україні досліджувало багато науковців, це: Алескерова Ю. В. та Дзюбенко А. Д. [2], Бондаренко Н. [5], Великий Ю.М. та Сухомлин М.О. [7], Виклюк М. І., Лесів А. В. та Янкович Я. Я. [8], Вовчак О. Д., та Антонюк О. І [9], Вудвуд В. В. та Попова Е.М. [10], Гаврилко Т.О. [11], Ганзюк С. М. та Вишнякова Ю. О. [12], Колеснік Я. В. та Криворучко А.О. [18], Мицак О. В. та Бублик Л. Я. [22] та ін. Однак, маючи значний науковий доробок, питання споживчого кредитування не втратили своєї актуальності. адже все ще є не вирішенні проблеми, що перешкоджають розвитку споживчого кредитування.

Мета і завдання дослідження. *Метою* написання *кваліфікаційної роботи* стало розкриття теоретичних та практичних засад розвитку споживчого кредитування в Україні. Для досягнення поставленої мети сформульовано наступні *завдання*:

- розкрити теоретико-практичні аспекти споживчого кредитування;
- дослідити основні тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні;
- виокремити основні напрями вдосконалення споживчого кредитування у практиці банківської діяльності.

Об'єкт та предмет дослідження. *Об'єктом дослідження є процес організації споживчого кредитування банківськими установами. Предмет дослідження – теоретико-практичні аспекти організації споживчого кредитування банківськими установами.*

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, а саме: *метод наукових узагальнень* використаний для розкриття змісту споживчого кредитування; *індукції та дедукції* – для теоретичного пізнання основ формування системи споживчого кредитування; *методи аналізу і синтезу, фінансової статистики* – застосовувалися для виокремлення основних тенденцій розвитку споживчого банківського кредитування.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. *Наукова новизна одержаних результатів* проведеного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні питань та розробці комплексу практичних рекомендацій по розвитку споживчого кредитування. В процесі дослідження отримано наступні результати:

- уточнено сутність поняття «споживчий кредит»;
- проаналізовано сучасний стан споживчого кредитування;
- запропоновано практичні рекомендації стратегічного розвитку споживчого кредитування в Україні.

Інформаційна база дослідження: нормативні акти з питань споживчого кредитування в Україні; звітні, інформаційно-аналітичні та статистичні дані НБУ, дані Державної статистичної служби України, дані Міністерства фінансів України, матеріали друкованих засобів масової інформації стосовно споживчого кредитування тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

1. Аналіз розвитку споживчого кредитування домогосподарств в Україні: матеріали студентської науково-практичної конференції «Фінансове забезпечення економіки» (2 червня 2020 р. Житомир: ЖНАЕУ);

2. Стратегічний підхід розвитку споживчого кредитування у діяльності банківських установ: матеріали науково-практичної конференції «Наукові читання: 2019» (11 листопада 2019 р., ЖНАЕУ);

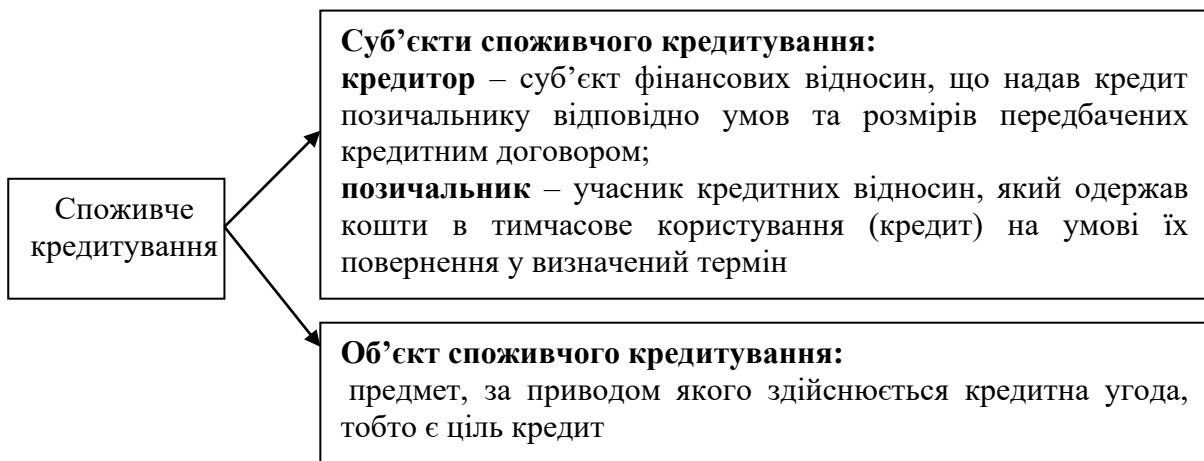
3. Теоретичні аспекти процесу управління організацією споживчого кредитування в комерційному банку: матеріали студентської науково-практичної конференції «Студентські наукові читання: 2020» (20 листопада 2020р., Поліський університет).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Структурна побудова кваліфікаційної роботи включає вступ, один теоретичний і два практичних розділи із висновками до розділів, загальні висновки і пропозиції, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи 36 сторінках комп'ютерного тексту, у тому числі 4 таблиці, 9 рисунків. Список літературних джерел нараховує 44 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

Споживчий кредит – це одна з найбільш зручних для фізичних осіб форм кредитування. Споживче кредитування займає важливе місце в загальній діяльності комерційних банків та інших фінансових посередників і відіграє важливу у забезпеченні коштами окремих громадян. Споживче кредитування населення є однією з найбільш перспективних у сфері наданих фінансовими установами послуг, яка з кожним роком повинна отримувати більше поширення і розвиток. Суб'єкти і об'єкти споживчого кредитування показані на рис. 1.1.

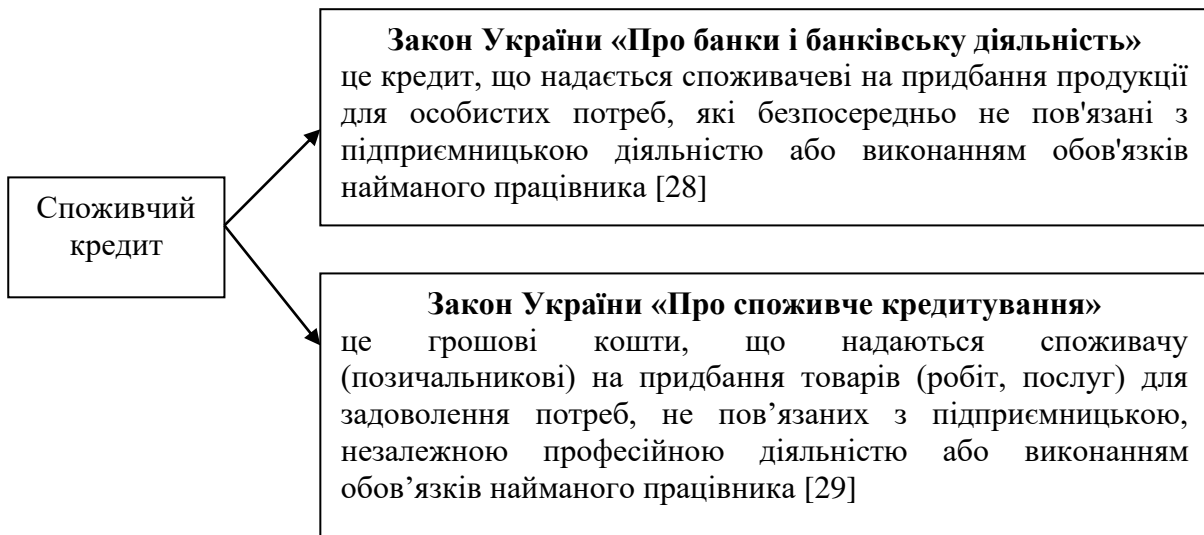
Рис. 1.1. Суб'єкти і об'єкти споживчого кредитування

Джерело: побудовано за [2, с.88].

Суб'єктами споживчого кредитування є кредитор та позичальник, а об'єктом споживчого кредитування є ціль кредиту. Для того, щоб розібратися, що таке «споживчий кредит» розглянемо визначення поняття споживчого кредитування в законодавстві та надані різними авторами.

Визначення споживчого кредитування, що міститься в Законах України [28, 29] (рис. 1.2) по своїй суті є ідентичними, а по формулюванню практично не відрізняються.

Рис.1.2. Поняття споживчого кредиту в законодавстві

Джерело: побудовано за [28; 29]

Алескерова Ю. В. та Дзюбенко А. Д. вважають, що «споживчий кредит будучи однією з високоприбуткових форм кредиту виконує функцію задоволення споживчих потреб населення різного характеру», тобто споживчий кредит допомагає вирівняти споживання різних за отримуваним доходом груп населення [2, с. 88].

Бондаренко Н. В. підтримує думку, що споживчий кредит – це «завжди невиробничий кредит, який береться позичальником для задоволення власних споживчих потреб, під відомий процент у тимчасове користування при умові забезпечення, повернення, строковості, платності та цільової спрямованості» [5, с. 244].

Великий Ю.М. та Сухомлин М.О. дають визначення, що «споживчий кредит – кошти, які надаються безпосередньо домашнім господарствам на певний визначений строк на умовах платності на придбання товарів тривалого користування» [7, с. 149]. Виклюк М. І., Лесів А. В. та Янкович Я. Я. висловлюють думку, що споживчий кредит — це кредит, «який відповідає принципам кредитування і надається домогосподарству на споживчі цілі, що не пов'язані з будь-якою професійною діяльністю» [8, с. 134].

Вовчак О. Д., та Антонюк О. І. вважають, що споживчий кредит слід сприймати як «отримані фізичними особами від банків та небанківських фінансових установ грошові кошти у національній валюті для задоволення особистих потреб, що не пов'язані із їх підприємницькою діяльністю, на умовах поверненості, платності, забезпеченості та строковості» [9, с. 149].

Вудвуд В. В. та Попова Е. М. споживчим кредитом визначають «кошти, що виділені банками, небанківськими фінансовими або споживчі товари, надані торгівельними установами з відстроченням платежу населенню для отримання предметів призначених для особистого вжитку чи оплати витрат особистого характеру» [10, с. 311].

Гаврилко Т.О. називає споживчий кредит «кредитом який дає змогу придбати споживчі товари тривалого користування на прийнятних умовах» [11, с. 110]. Ганзюк С. М. та Вишнякова Ю. О. під споживчим кредитуванням населення розуміють «форму економічних відносин між банками і домогосподарствами з приводу отримання додаткових коштів для задоволення особистих споживчих чи колективних потреб домогосподарств на засадах зворотності, платності, добровільності» [12, с. 49].

Мицак О. В. та Бублик Л. Я. вважають, що «споживчий кредит – це кошти, що виділені банками, небанківськими фінансовими або споживчі товари, надані торгівельними установами з відстроченням платежу населенню для отримання предметів призначених для особистого вжитку чи оплати витрат особистого характеру» [22, с. 225].

На основі розглянутих визначень споживчого кредиту сформулюємо власне бачення: споживчий кредит – це вид кредитування окремих фізичних осіб на умовах платності та забезпеченості з ціллю купівлі споживчих товарів або послуг і який повертається позичальником поступово за визначений строк.

Слід зазначити, що в деяких літературних джерелах [10; 12] поняття «банківське кредитування фізичних осіб» ототожнюється з поняттям «споживче кредитування». Ми вважаємо, ці поняття не є повністю тотожними, так як

споживче кредитування є тільки одним із видів банківського кредитування фізичних осіб.

Споживче кредитування має свій специфічний набір рис, що впливають із особливостей сфери приватного споживання населення (рис. 1.3).

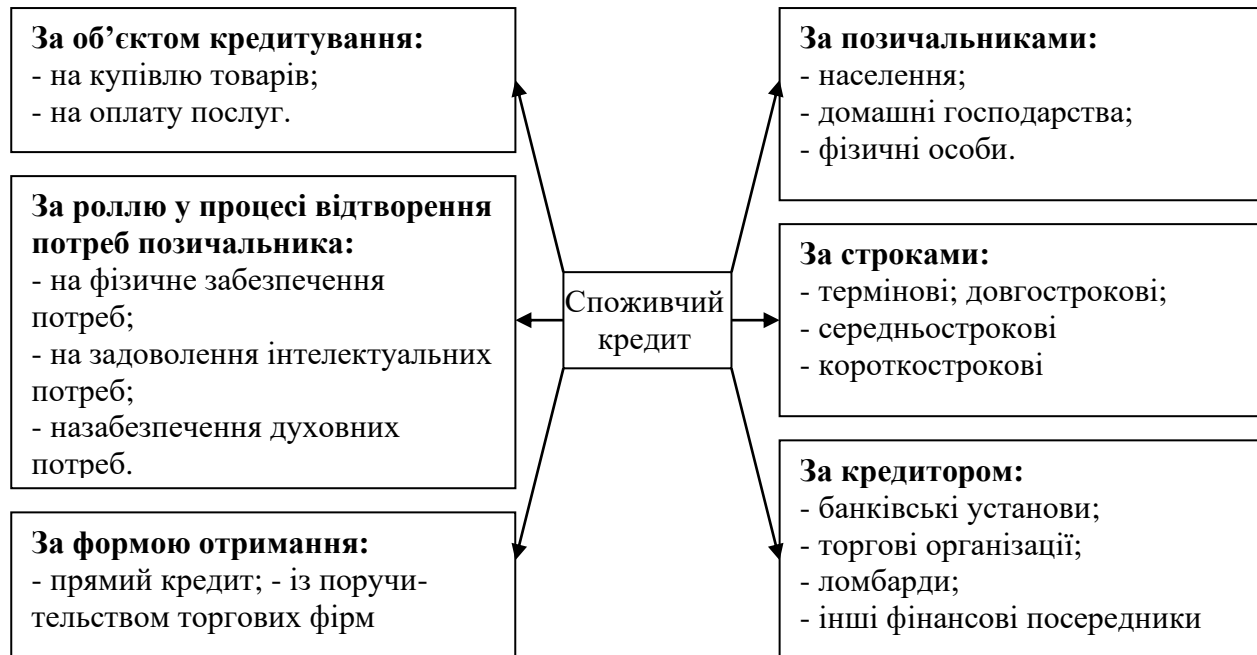
Рис. 1.3. Специфічні риси споживчого кредитування

Джерело: побудовано за [10, с. 311, 312].

В цілому слід відзначити велику різноманітність підходів до класифікації споживчих кредитів, а саме: за об'єктом кредитування, за позичальниками, за роллю у процесі відтворення населення, за рівнем використання, за строками, за кредитором, за формою отримання тощо (рис 1.4).

До користування споживчим кредитом населення штовхає нестача власних заощаджень і поточних доходів в задоволенні фізичних, духовних і інтелектуальних потреб, тобто основними користувачами споживчого кредиту

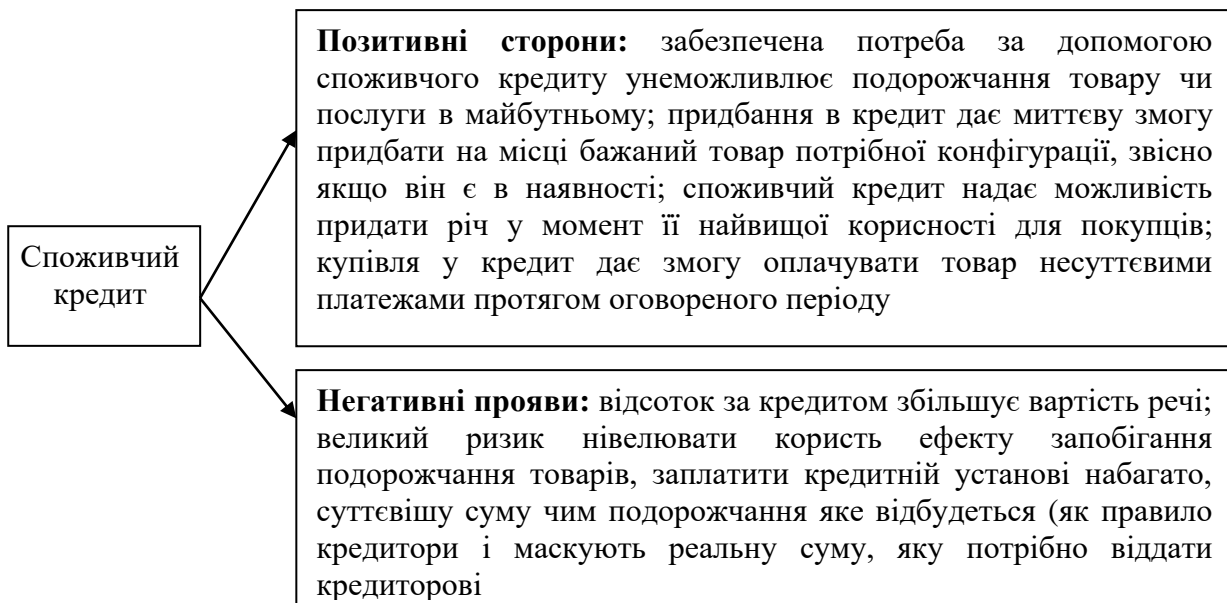
виступає частина населення з низькими доходами, або громадяни, що сподіваються на збільшення своїх доходів.

Рис. 1.4. Класифікація споживчих кредитів

Джерело: побудовано за [2; 5].

Об'єктами кредитування стають предмети споживання (товар або послуга) [5, с. 244]. Як і будь-який інший вид кредитування, споживче кредитування має як і позитивні сторони так і негативні прояви для позичальників (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Переваги і недоліки споживчого кредитування

Джерело: побудовано за [2, с. 89].

Вважаємо, що споживчий кредит завжди є вигідний кредиторю, так як дає змогу при застосуванні високих процентних отримувати значну процентну маржу, але завжди існує ризик не повернення споживчого кредиту.

Підтверджують наше бачення Колеснік Я. В. та Криворучко А.О., які вважають, що споживчий кредит вигідний як фінансовій установі-кредитору, так і позичальнику. Вони вважають, що для фінансових установ привабливість споживчого кредитування населення зумовлюється застосуванням високих процентних ставок, які дають змогу отримувати високий дохід. Для позичальників споживчий кредит служить засобом задоволення різних споживчих потреб при обмеженому забезпеченні фінансовими ресурсами [18, с. 79].

Погоджується з вище викладеним і Гаврилко Т.О., який переконаний, що в споживчому кредитуванні населення «зацікавлені фінансові структури з огляду на те, що кредитні операції належать до одних із найприбутковіших; розвиток споживчого кредитування не лише сприяє задоволенню потреб фізичних осіб у додаткових коштах, але й дає змогу фінансовим установам нарощувати кредитний портфель, відповідно, збільшувати рівень своєї дохідності [11, с. 111].

Отже, споживчий кредит – це вид кредитування окремих фізичних осіб на умовах платності та забезпеченості з ціллю купівлі споживчих товарів або послуг і який повертається позичальником поступово за визначений строк. Споживче кредитування спрямоване на задоволення різноманітних потреб і потреб позичальників, що стимулює його активний розвиток та підвищує соціально-економічну роль в забезпеченні зростання національної економіки і підвищення якості життя населення України. Необхідність споживчого кредитування залежить не тільки від потреб населення, а й від отримання прибутку банківськими організаціями. Тим самим, банки різними способами залучають нових клієнтів, а також намагаються не втратити вже наявних. Але і багато зусиль іде на подолання проблем споживчого кредитування.

Висновки до розділу 1

1. Уточнено трактування споживчого кредиту як кредит, який надається фізичним особам на умовах платності та забезпеченості з ціллю купівлі споживчих товарів або послуг і який повертається позичальником поступово за визначений строк.

2. Встановлено, що споживчий кредит є привабливим як для кредиторів, так і для позичальників. Не зважаючи на те, що споживче кредитування є привабливим для фінансових кредитних установ, воно не стало найпоширенішим видом кредитування в Україні. Навіть при тому, що з кожним роком обсяги споживчих кредитів ростуть, українські кредитори за рівнем розвитку споживчого кредитування мають велике відставання від кредиторів не тільки економічно розвинених, але і країн, що розвиваються,

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Споживче кредитування активно розвивається в Україні, що позитивно позначається на фінансовому стані кредиторів, так і в цілому по економіці України. В системі активних операцій кредитних посередників важливе місце посідають кредити, які надаються споживачеві на придбання продукції.

Споживче кредитування все ще залишається привабливим для кредиторів, оскільки є високодохідним. Частка процентних доходів кредиторів, що забезпечується споживчими кредитами, в середньому сягнула 29%. Надзвичайна прибутковість цього напряму стимулює кредиторів його активно розвивати. Зростання споживчого кредитування в 2019 році було забезпечене завдяки вищим доходам домогосподарств та оптимістичним споживчим настроям [24].

Аналіз економічної літератури [1; 2; 12; 44] показав, що в даний час переважає думка, відповідно до якої на динаміку споживчого кредитування впливає ряд факторів: поточний дохід домогосподарств та їх накопичене багатство; економічні і політичні очікування населення; заборгованість за споживчими кредитами населення; інфляційні та девальваційні очікування; ріст процентних ставок; введення кредитних історій; невелика кількість надійних позичальників та багато проблемних кредитів тощо.

Споживчі кредити є основним видом кредитів домашніх господарств, про що свідчать дані табл. 2.1.

Дані табл. 2.1 показують, що кредити на споживчі цілі займають основну частку наданих кредитів кредиторами для домашніх господарств. На кінець 2019 року споживчі кредити займають 81,7%, що більше кінця 2018 на 6,3%, якщо охоплювати весь період дослідження, то цей показник зріс на 21,7%.

Таблиця 2.1

Питома вага споживчих кредитів в кредитах домашніх господарств у 2015-2019 рр. в Україні, %

Роки	Всього надано кредитів домашнім господарствам	З них		
		на споживчі цілі	на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	На інші цілі
2015	100,0	60,0	37,8	2,2
2016	100,0	62,2	35,8	2,0
2017	100,0	70,1	27,7	2,2
2018	100,0	75,4	22,1	2,5
2019	100,0	81,7	15,3	2,9

Джерело: розраховано за даними НБУ [24].

Динаміка наданих споживчих кредитів банківськими установами у 2015-2019 рр. показана в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Показники динаміки споживчих кредитів в Україні за 2015-2019 рр.

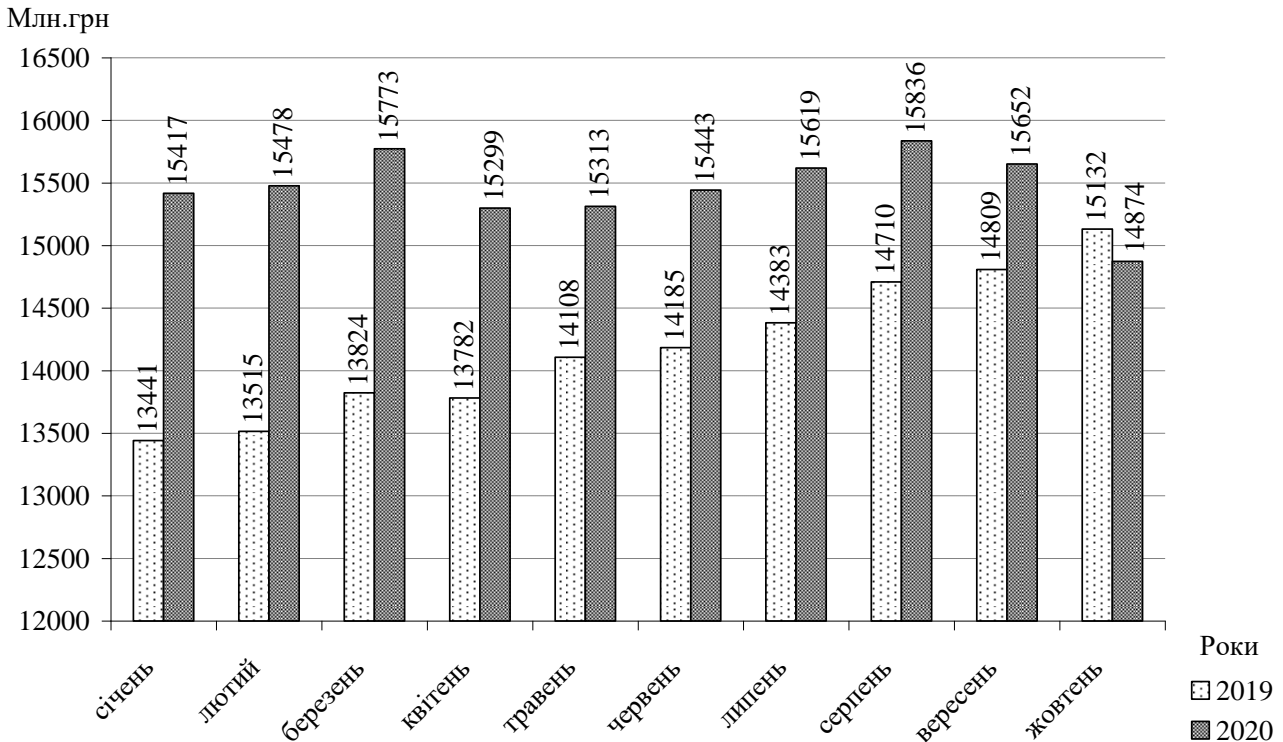
Роки	Споживчі кредити, млн. грн	Абсолютна зміна, млн. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
2015	104879	-	-	-	-	-	-
2016	101528	-3351	-3351	0,968	0,968	-3,2	-3,2
2017	122066	17187	20538	1,164	1,202	16,4	20,2
2018	151625	46746	29559	1,446	1,242	44,6	24,2
2019	173702	68823	22077	1,656	1,146	65,6	14,6

Джерело: розраховано за даними НБУ [24].

Дані табл. 2.2 показують, що споживчі кредити отримані домогосподарствами за 2019 рік рівні 173702 млн. грн, що перевищує суму споживчих кредитів за 2018 рік на 22077 млн. грн чи на 14,6%, та більше від суми споживчих кредитів від 2015 року на 68823 млн. грн чи на 65,6%.

У 2020 році позитивна динаміка споживчого кредитування продовжилася, що показують дані рис 2.1.

Рис. 2.1. Динаміки споживчих кредитів в Україні за грудень-жовтень 2019-2020 рр.

Джерело: розраховано за даними НБУ [24].

Як бачимо щомісячно (крім жовтня) сума споживчих кредитів у 2020 році перевищують споживчі кредити за 2019 рік. За 10 місяців 2020 року взято 154705 млн грн. споживчих кредитів, що перевищує відповідний показник 2019 року на 12815 млн. грн чи на 9,0%.

Споживчі кредити домогосподарствами брали в трьох основних валютах: гривні, долари США та євро. Показники динаміка споживчих кредитів за 2015-2019 рр. в розрізі валют показані в табл. 2.3.

Дані табл. 2.3 показують, що заборгованість по гривневих споживчих кредитах отриманих домогосподарствами станом на кінець 2019 року рівна 158339 млн. грн (91,2% від всіх споживчих кредитів), що перевищує суму заборгованості з споживчих кредитів в національній валюті за 2018 рік на 32926 млн. грн чи на 26,3%, та більше від суми заборгованості з споживчих кредитів в гривні від 2015 року на 92687 млн. грн чи в 2,4 рази.

Показники динаміки заборгованості по кредитах домогосподарств в Україні в основних валютах в гривневому еквіваленті за 2015-2019 рр.

Роки	Споживчі кредити, млн грн	Абсолютна зміна, млн грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
Валюта: гривні							
2015	65652	-	-	-	-	-	-
2016	64859	-793	-793	0,988	0,988	-1,2	-1,2
2017	93436	27784	28577	1,423	1,441	42,3	44,1
2018	125413	59761	31977	1,910	1,342	91,0	34,2
2019	158339	92687	32926	2,412	1,263	141,2	26,3
Валюта: долари США							
2015	36268	-	-	-	-	-	-
2016	34901	-1367	-1367	0,962	0,962	-3,8	-3,8
2017	26965	-9303	-7936	0,743	0,773	-25,7	-22,7
2018	24796	-11472	-2169	0,684	0,920	-31,6	-8,0
2019	14418	-21850	-10378	0,398	0,581	-60,2	-41,9
Валюта: Євро							
2015	1140	-	-	-	-	-	-
2016	1034	-106	-106	0,907	0,907	-9,3	-9,3
2017	901	-239	-133	0,790	0,871	-21,0	-12,9
2018	771	-369	-130	0,676	0,856	-32,4	-14,4
2019	503	-637	-268	0,441	0,652	-55,9	-34,8

Джерело: розраховано за даними НБУ [24].

Заборгованість по гривневих споживчих кредитах отриманих домогосподарствами в американських доларах станом на кінець 2019 року 14418 млн. грн (8,3% від всіх споживчих кредитів), що менше суми заборгованості з споживчих кредитів в доларах США за 2018 рік на 10378 млн. грн чи на 41,9%, та менше від суми заборгованості з споживчих кредитів в доларах США від 2015 року на 21850 млн. грн чи на 60,2%. Заборгованість по гривневих споживчих кредитах отриманих домогосподарствами в Євро станом на кінець 2019 року за 2019 рік рівні 503 млн. грн (0,3% від всіх споживчих кредитів), що менше суми заборгованості з споживчих кредитів в євро за 2018 рік на 268 млн. грн чи на 34,8%, та менше від суми заборгованості з споживчих кредитів в євро від 2015 року на 637 млн. грн чи на 55,9%. Отже, маємо тенденцію до зростання споживчих кредитів в національній валюті, та зниження в іноземній.

При отриманні споживчих кредитів найбільш активними є позичальники з низьким рівнем доходів (до 7 тис. грн. у місяць) й ті, щодо рівня доходів яких кредитори не володіють інформацією (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Структура споживчих кредитів за рівнем доходів фізичних осіб в Україні
(станом на 31 грудня 2019 р.)**

Величина доходів	Кількість позичальників, %	Кредити, %	Прострочені платежі більше 60 днів, %
До 7 тис. грн.	51,2	30,9	31,8
7-20 тис. грн.	25,8	27,9	8,4
20-50 тис. грн.	2,8	8,2	-
Більше 50 тис. грн.	0,9	5,4	-
Невідома величина доходів	19,3	27,6	59,8

Джерело: розраховано за даними НБУ [24].

За даними на 31 грудня 2019 р. боржники з низьким рівнем доходів складають 51,2% від усієї кількості позичальників, які користуються споживчими кредитами, отримані ними кредити дорівнюють 30,9% всього обсягу заборгованості; позичальники із середнім рівнем доходів складають 25,8%, їх заборгованість складає 27,9%; позичальники з високим рівнем доходів становили 2,8%, їх заборгованість становить – 8,2%. Досить вагомими є показники для позичальників, рівень доходів яких є невідомим (19,3% усієї кількості позичальників і 27,6% наданих кредитів). За терміном прострочення кредитних платежів більше 60 днів перше місце посідають позичальники з невідомою величиною доходів (59,8%), друге - з низьким рівнем доходів (31,8%), третє - із середнім рівнем доходів (8,4%).

Надзвичайна прибутковість споживчого кредитування) стимулює банки його активно розвивати. Станом на кінець 2019 року частка процентних доходів від фізичних у процентних доходах платоспроможних головних кредиторів рівна 28,9%, що відповідно більше від даного показника станом: на 01.01.19 року 3,4%; більше на 01.01.18 року на 8,2%; на 01.01.17 року на 13,1%. Десяток головних кредиторів демонструє річний приріст чистого портфеля споживчих

кредитів понад 30%. Деякі з кредиторів збільшили кредитний портфель більш ніж два рази за рік [24].

Отже, тривале в 2020 році стрімке збільшення доходів та зниження стандартів роздрібного кредитування стимулювали зростання цього сегмента, але пандемія COVID-19 викликала незначний спад в кінці року. Збільшення споживчого кредитування дало змогу підвищити якість портфеля роздрібних кредитів, а перепродаж різними кредиторами непрацюючих споживчих кредитів фізичним особам вплинув на зростання якості портфеля споживчих кредитів.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено що споживчі кредити становлять понад 80% отриманих домогосподарствами кредитів. Виявлено тенденцію до зростання споживчих кредитів отриманих позичальниками впродовж останніх п'яти років. Споживчі кредити отримані домогосподарствами за 2019 рік рівні 173702 млн. грн, що перевищує суму споживчих кредитів за 2018 рік на 22077 млн. грн чи на 14,6%, та більше від суми споживчих кредитів від 2015 року на 68823 млн. грн чи на 65,6%.

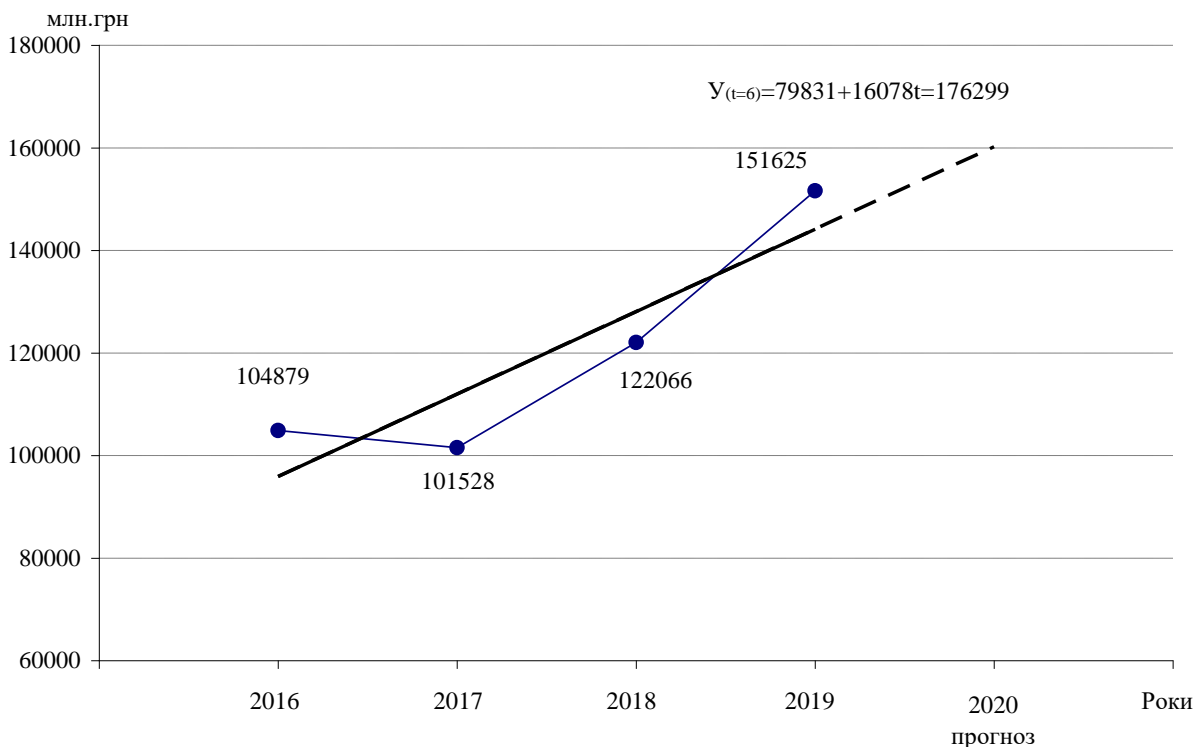
2. Споживче кредитування відіграє все більшу роль у забезпеченні приватного споживання. Тривале в 2019 році збільшення доходів та зниження стандартів роздрібного кредитування стимулювали зростання цього сегмента, тому розвиток фінансових установ в 2020 році у площині кредитування фізичних осіб, як ми переконані, має мати перспективний стратегічний відтінок.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Споживче кредитування з кожним наступним роком набуває все більшої актуальності в українському суспільстві. Це пов'язано з тим, що без розвитку споживчого кредитування, неможливо досягнути добробуту значної частини населення нашої країни. Під розвитком розуміємо не тільки вдосконалення техніки споживчого кредитування і розширення видів споживчих кредитних послуг, а також про напрацювання комплексу нових принципів, що дадуть змогу спростити і поліпшити якість стосунків кредиторів із фізичними особами.

Перспективи розвитку споживчого кредитування прогнозовані на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Перспективи розвитку споживчого кредитування у 2020р. в Україні

Джерело: власні розрахунки [31, с.38].

Як показують дані рис. 3.1, в 2020 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 176299 млн грн, а це в свою чергу говорить про значні перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні. Розрахований коефіцієнт регресії показує, що в середньому за досліджуваний період сума споживчих кредитів зростала на 16078 млн грн щорічно [31, с.39].

Важливим фактором у процесі розвитку послуг споживчого кредитування повинна бути конкурентна боротьба. Наслідком такої боротьби стали б нові підходи кредиторів (відмітимо, що кредиторами, здебільшого, є комерційні банки) до пропозиції послуг на ринку споживчого кредитування і розширення спектра даних послуг; зниження вимог до рівня забезпечення кредитів і підвищення кредитного ризику; оптимізація практики стягування комісійних платежів наряду з відсотками по операціями кредитного характеру.

Розвиток кредитних установ в найближчій перспективі у сфері кредитування домашніх господарств, на нашу думку, має базуватися на формуванні перспективної стратегії, відповідно до світових тенденцій розвитку споживчого кредитування. Основними її напрямками мають стати:

- вдосконалення різних аспектів споживчого кредитування пов'язаних з оптимізацією організаційної структури кредиторів в напрямку забезпечення якісно нової системи управління споживчими кредитами;
- проведення оптимізації споживчого кредитування враховуючи рівень видового ризику з визначенням потенційної ефективності;
- зростання обсягів і видів споживчого кредитування з метою прибуткової реалізації концепції кредиторів;
- робота в напрямку встановлення оптимальних кредитних ставок як фактора підвищення попиту і умов кредитування з метою залучення нових позичальників споживчих кредитів;
- використання удосконалених методик оцінки домашніх господарств як майбутніх власників кредитних карток.

Проблема формування споживчого кредитного ринку, адекватного до сучасних умов розвитку економіки України та максимально стійкого до

майбутніх криз, з урахуванням постійного скорочення державної підтримки є однією з найбільш актуальних. Ускладнюється вирішення цього питання недостатньою підтримкою платоспроможного попиту населення на ринку споживчих кредитів, обмеженістю можливостей щодо врегулювання доходів населення через державні соціальні програми, відсутністю стимулювання споживчого кредитування державою.

З метою підвищення ефективності системи споживчого кредитування при формуванні взаємозв'язків між її складовими необхідно враховувати інтереси і позичальників і кредиторів, а також забезпечувати стійкість цієї системи і фінансової системи держави загалом. Необхідно формувати умови, що дають змогу забезпечити ринкове фінансування споживчого кредитування і задовольнити потреби громадян, які можуть обслуговувати споживчий кредит.

Для ефективного вирішення зазначених вище проблем слід використовувати можливості стратегічного управління процесами розвитку споживчого кредитування.

Погоджуємося з Чайковським Я. І., який слушно вважає, що для стратегічний підхід найбільше підходить активізації та успішному розвитку споживчого кредитування. Стратегічний підхід повинен бути використаний кредитором, як напрямок посилення його конкурентоспроможності на ринку шляхом досягнення позитивних довгострокових результатів діяльності фінансової установи на основі складання стратегічних планів, контролю за їхньою реалізацією [40, с. 160].

Необхідність розробки стратегії розвитку єдиної системи споживчого кредитування різними кредиторами зумовлена різними причинами:

- наявністю депресивності економічного розвитку України за останні 5 років, що викликало потребу в раціональному використанні фінансових ресурсів для розвитку споживчого кредитування;
- потребою формування довгострокової стратегії розвитку системи споживчого кредитування, що дає змогу акумулювати і використовувати наявні ресурси держави і фінансового-кредитного ринку, в т. ч. банківського, на

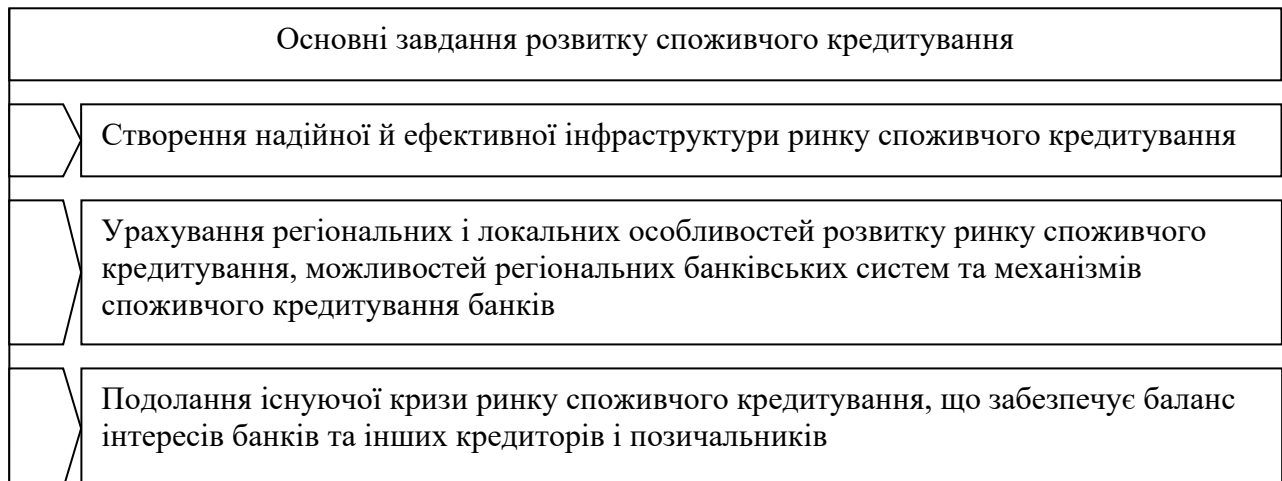
найбільш оптимальних напрямках розвитку споживчого кредитування; організувати ефективну взаємодію держави, банків та небанківських кредитних установ та громадян для досягнення стратегічних цілей і завдань забезпечення населення кредитними коштами;

- необхідністю розробки довгострокових програм з розвитку системи споживчого кредитування і пошуку фінансово вигідних механізмів для подальшої їхньої реалізації;

- стратегія комплексного розвитку споживчого кредитування має пріоритет, щоб бути системною частиною в державній програмі соціально-економічного розвитку У країни;

- сьогодення потребує створення ефективного інструменту, яким повинна стати стратегія, для побудови довгострокових і кріпких відносини між позичальниками споживчих кредитів та кредиторами: державою та, фінансовими посередниками, що беруть участь у фінансуванні споживчого кредитування [4].

Було сформульовано основні завданнями стратегії розвитку системи споживчого кредитування показані на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Основні завдання стратегії розвитку системи споживчого кредитування Джерело: [32]

Вважаємо, що розробка стратегії розвитку системи споживчого кредитування повинна охопити чотири відокремлених етапи, поступова реалізація яких забезпечить формування стратегічної бази інформаційно-

аналітичної інформацію необхідної для прийняття управлінських рішень щодо довгострокового розвитку процесів споживчого кредитування. Основні етапи розробки стратегії включають:

1. Стратегічне планування та стратегічний аналіз споживчого кредитування.
2. Визначення стратегічних альтернатив споживчого кредитування.
3. Розробка стратегії споживчого кредитування.
4. Реалізація стратегії розвитку системи споживчого кредитування.

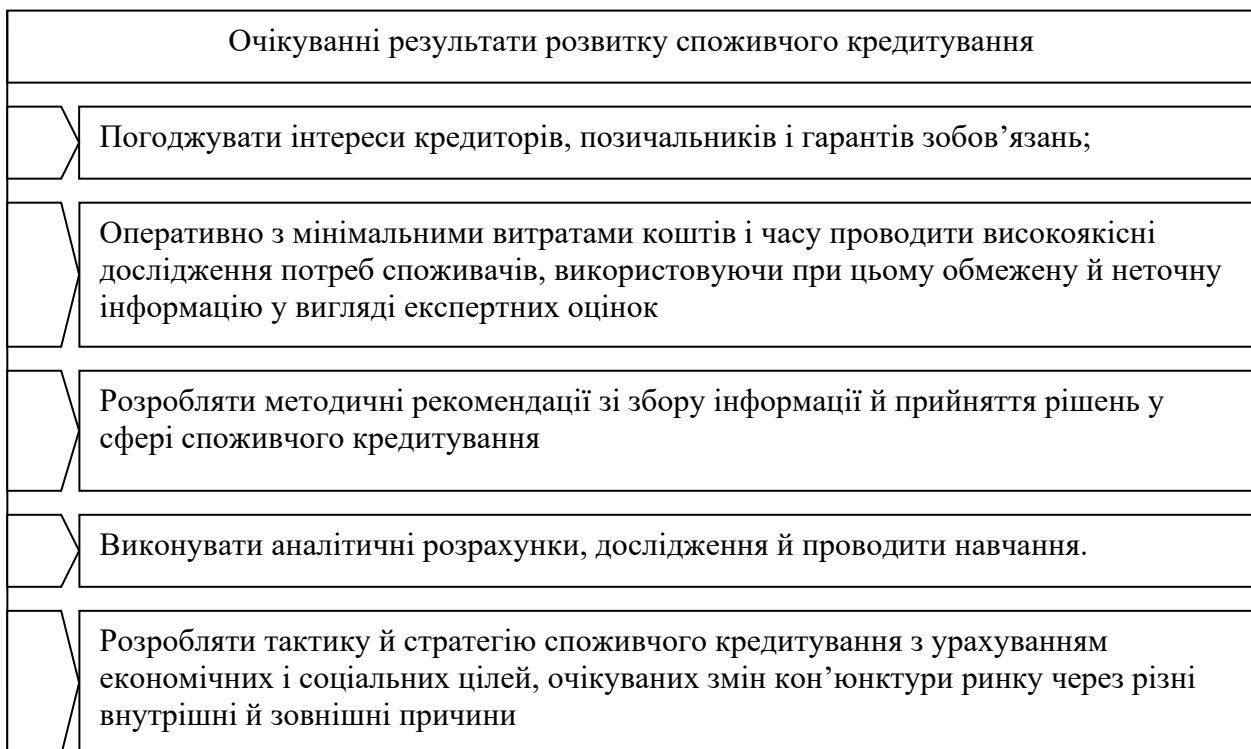
Етапи розробки стратегії в стратегічному плануванні розвитку споживчого кредиту пов'язані з етапами розробки управлінських рішень.

На першому етапі формується модель стратегічного планування та аналізу ринку споживчого кредитування в умовах загальної невизначеності чинників зовнішнього середовища і нестабільності на споживчих кредитних ринках, що виникли за впливу фінансової глобалізації, інформаційних технологій, інновацій кредитних продуктів банків та інших кредиторів. На цьому етапі кредитор, який здійснює споживче кредитування слід визначити насамперед місію і стратегічну мету розвитку, а потім – основні його стратегічні напрямки відповідно до сформульованих місії і цілей. Дуже важливо, щоб керівний персонал кредиторів в процесі стратегічного планування залучав до роботи представників усіх підрозділів кредитної установи, що задіяні для забезпечення ефективності кредитування, кожен з яких висловлюватиме свої цілі. Ще однією складовою першого етапу є забезпечення стратегії соціально-економічного розвитку системи споживчого кредитування – ґрунтовний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища ринку споживчого кредитування, на основі якого дається комплексна оцінка рівня сильних і слабких сторін кредитора за наявних соціально-економічних умов розвитку споживчого кредитування кредитора, його фінансових ресурсів, що дає змогу визначити реальні можливості такого кредитора [32].

Стратегічний комплексний аналіз дає змогу з'ясувати, чи володіє економічна система внутрішніми потужностями, щоб використати зовнішні

можливості. Однак необхідно враховувати, що розвиток ринку споживчого кредитування багато в чому залежить не тільки від зовнішніх фундаментальних чинників, а й від внутрішнього стану ринку. На етапі стратегічного планування та аналізу проводиться дослідження макросередовища і безпосереднього оточення, сильних і слабких сторін кредитора тощо [32].

Застосування кредиторами оптимізаційних моделей на засадах комп'ютерних технологій в споживчому кредитуванні сприятиме його розвитку (рис 3.3).

Рис. 3.3. Очікувані результати застосування оптимізаційних моделей на засадах комп'ютерних технологій в споживчому кредитуванні

Джерело: [32]

Другий етап потребує окреслення місії, постановку цілей подальшого розвитку, встановлення способів і засобів їхнього досягнення.

Визначення базових орієнтирів діяльності кредитора на ринку споживчого кредиту. З метою визначення альтернатив використовуються численні альтернативні моделі. Для виконання завдання визначення кредитором альтернатив розвитку споживчого кредитування пропонуємо

використати найбільш відомі стратегічні методи, адаптовані відповідно до предмета дослідження. При аналізі кожного з кредитних ринків визначають чинники, що найбільшою мірою відповідають специфіці споживчого кредитування і дають змогу їх оцінити з точки зору кредитора за низьким, середнім чи високим рівнем місце кредитора в одному з квадратів матриці Мак-Кінсі, що дає змогу виробити стратегію розвитку [32].

Важливою складовою третього етапу є вибір варіантів стратегічного розвитку діяльності кредитора на ринку споживчого кредитування:

- розвивати споживче кредитування, щоб утримати зайняту позицію і сприяти за розвитку споживчого ринку;
- розвивати споживче кредитування з метою поліпшення власної позиції, зміщуючись за матрицею вправо, в напрямку підвищення конкурентоспроможності;
- розвивати споживче кредитування, щоб відновити втрачену позицію, таку стратегію складно реалізувати, якщо привабливість ринку слабка чи середня;
- знизити рівень кредитування і «зібрати урожай»;
- згорнути кредитні програми і залишити ринок.

Після розгляду різних варіантів стратегічного розвитку фінансовий посередник здійснює вибір з багатьох можливих найбільш ефективної стратегії для її подальшої реалізації [32].

На четвертому етапі кредитор формує власну конкурентну стратегію, яка зможе забезпечити максимальну ефективність в довгостроковому періоді на ринку. Після прийняття рішення щодо використання тієї чи іншої стратегії банк здійснює її впровадження. На цьому етапі стратегія реалізовується через виконання раніше розроблених планів, пов'язаних між собою, що відповідають змісту корпоративної стратегії кредитора загалом за основними напрямками його діяльності [32].

Слід передбачити механізм контролю, якому мають підлягати всі результати процесу розробки і реалізації стратегічних рішень розвитку споживчого кредитування: ресурсні, технічні, економічні, соціальні тощо.

Важливим питанням в успішній реалізації стратегії розвитку і функціонуванні системи споживчого кредитування, за інших рівних умов, є правильний (оптимальний) підбір нормативів споживчого кредитування.

Контроль за реалізацією стратегії має здійснюватися неперервно, що підтверджують введені в технологію розробки стратегії процесів такі складові, як стратегічне бачення і стратегічний моніторинг. Стратегічне бачення, засноване на інтуїції, є необхідним на етапах стратегічного аналізу і визначення альтернатив розвитку для прийняття стратегічних рішень, що охоплюють діяльність банку загалом.

Стратегічний моніторинг дає змогу наповнити прийняті рішення конкретним змістом, адаптувати їх до умов організації, а організацію споживчого кредитування – до обраного напрямку розвитку. Таким чином, формальні методики доповнюють інтуїтивне бачення, дають змогу визначити орієнтири розвитку системи споживчого кредитування і коригувати їх при зміні зовнішніх і внутрішніх чинників, підвищуючи якість реалізованих стратегічних рішень.

В основу розглянутої моделі стратегії розвитку системи споживчого кредитування були закладені такі принципи: процес розробки стратегії в банку є послідовністю взаємопов'язаних етапів, кожен з яких використовує як базу для прийняття рішень результати попереднього; стратегія – це логічно послідовна й інтегрована схема прийняття рішень, отже, розробка стратегії має запобігати впливам середовища і передувати практичним діям; процес формування стратегії не має завершуватися після вибору і реалізації кращої альтернативи розвитку; стратегія має бути реалізована, а процес реалізації повинен будуватися на системі контролю, що забезпечує оцінюватися результатів впровадження стратегії; процес розробки стратегії має бути неперервним.

Висновки до розділу 3

1. Розраховано перспективи розвитку споживчого кредитування. прогнозовані в 2020 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 176299 млн грн, а це в свою говорить про значні перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні.

2. Впровадження стратегічного підходу до розвитку системи споживчого кредитування сприятиме ефективному вирішенню завдань кредиторів щодо отримання стабільно високого прибутку та зменшення ризиків безповоротності грошових коштів, для кредиторів; забезпечить збільшення купівельної платоспроможності населення; буде позитивно впливати на збільшення обсягу продажів торговими організаціями.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дає підстави сформулювати наступні висновки і пропозиції:

1. Запропоновано наступне визначення, що споживчий кредит – це вид кредитування окремих фізичних осіб на умовах платності та забезпеченості з ціллю купівлі споживчих товарів або послуг і який повертається позичальником поступово за визначений строк.

2. Виділено декілька основних етапів споживчого кредитування. Кожен з цих етапів вимагає ретельного опрацювання, що спирається на нормативно-правову базу. Також показано, що основними внутрішніми (банківськими) процедурами, які регулюють процес споживчого кредитування відносяться: кредитна політика банку; загальний порядок здійснення кредитних операцій; зразки форм типових договорів; методика оцінки платоспроможності клієнта і т.п.

3. Встановлено, що кредити на споживчі цілі займають основну частку наданих кредитів кредиторами для домашніх господарств. На кінець 2019 року споживчі кредити займають 81,7%, що більше кінця 2018 на 6,3%, якщо охоплювати весь період дослідження, то цей показник зріс на 21,7%. Споживчі кредити отримані домогосподарствами за 2019 рік рівні 173702 млн. грн, що перевищує суму споживчих кредитів за 2018 рік на 22077 млн. грн чи на 14,6%, та більше від суми споживчих кредитів від 2015 року на 68823 млн. грн чи на 65,6%. Гривневі споживчі кредити отримані домогосподарствами за 2019 рік рівні 158339 млн. грн (91,2% від всіх споживчих кредитів), що перевищує суму споживчих кредитів в національній валюті за 2018 рік на 32926 млн. грн чи на 26,3%, та більше від суми споживчих кредитів в гривні від 2015 року на 92687 млн. грн чи в 2,4 рази. Споживчі кредити отримані домогосподарствами в американських доларах за 2019 рік рівні 14418 млн. грн (8,3% від всіх споживчих кредитів), що менше суми споживчих кредитів в доларах США за 2018 рік на 10378 млн. грн чи на 41,9%, та менше від суми споживчих кредитів

в доларах США від 2015 року на 21850 млн. грн чи на 60,2%. Споживчі кредити отримані домогосподарствами в Євро за 2019 рік рівні 503 млн. грн (0,3% від всіх споживчих кредитів), що менше суми споживчих кредитів в Євро за 2018 рік на 268 млн. грн чи на 34,8%, та менше від суми споживчих кредитів в Євро від 2015 року на 637 млн. грн чи на 55,9%. Отже, маємо тенденцію до зростання споживчих кредитів в національній валюті, та зниження в іноземній.

4. Споживче кредитування відіграє все більшу роль у забезпеченні приватного споживання. Тривале в 2019 році збільшення доходів та зниження стандартів роздрібного кредитування стимулювали зростання цього сегмента, але пандемія COVID-19 викликала в 2020 році незначний спад. Тому розвиток фінансових установ в 2020 році у сфері кредитування фізичних осіб має базуватися на формуванні перспективної стратегії.

5. Розраховано перспективи розвитку споживчого кредитування. прогнозовані в 2020 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 176299 млн грн, а це в свою говорить про значні перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні.

6. Впровадження стратегічного підходу до розвитку системи споживчого кредитування сприятиме ефективному вирішенню завдань кредиторів щодо отримання стабільно високого прибутку та зменшення ризиків безповоротності грошових коштів, для кредиторів; забезпечить збільшення купівельної платоспроможності населення; буде позитивно впливати на збільшення обсягу продажів торговими організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л.А., Кіча А.О. Соціальне значення споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38(2). С. 74-77.
2. Алескерова Ю. В., Дзюбенко А. Д. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(2). С. 87-92.
3. Андреева О., Костецький О. Споживче кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій*. Сер.: Економіка і управління. 2017. Вип. 40. С. 152-162.
4. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Петик Л. О., Кіндрат Ю. І. Регулювання споживчого кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 1073-1076.
5. Бондаренко Н. В. Сучасний стан кредитування комерційними банками фізичних осіб в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2014. Вип. 85. С. 242-248.
6. Бошота Н.В., Юртин В.В. Проблеми і перспективи кредитування банками фізичних осіб в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 8(2). С. 382-385.
7. Великий Ю.М., Сухомлин М.О. Особливості споживчого кредитування банками фізичних осіб в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 148-152.
8. Виклюк М. І., Лесів А. В., Янкович Я. Я. Сучасний стан банківського споживчого кредитування. *Економіка і управління*. 2018. № 4. С. 133-137.
9. Вовчак О. Д., Антонюк О. І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 2. С. 148-157.
10. Вудвуд В. В., Попова Е. М. Сучасний стан споживчого кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 311-314.

11. Гаврилко Т. О. Споживче кредитування в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30(69), № 5(1). С. 110-116.
12. Ганзюк С. М., Вишнякова Ю. О. Кредитування споживчих потреб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 47-52.
13. Гудзинська Л. Ю. Законодавчі передумови активізації споживчого кредитування в банківській системі України. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. С. 149-155.
14. Жежерун Ю. В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2019. № 2. С. 41-52.
15. Житар М. О. Особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні / *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 81-94.
16. Заславська О. І., Тимчак М. В. Функціонування ринку споживчих кредитів у системі банківського кредитування фізичних осіб в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 5(3). С. 17-23.
17. Ковальова Ю. М. Шахрайство у сфері банківського споживчого кредитування. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. Серія: Економіка. 2013. Т. 14, Вип. 263. С. 129-133.
18. Колеснік Я. В., Криворучко А.О. Перспективи розвитку фінансового менеджменту у сфері споживчого та іпотечного кредитування. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 77-80.
19. Коць О.О., Ярошевич Н.Б., Корначук О.Ю. Кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та заходи стимулювання. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: Економічні науки. 2018. № 7. С. 134-139.
20. Кравченко Т. І., Дерев'янка В. О. Проблеми та методи ефективного управління ризиками банківського споживчого кредитування в Україні. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 3-4. С. 139-145.

21. Кричинюк А. П. Модернізація кредитування фізичних осіб в умовах глобалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 9(2). С. 117-120.

22. Мицак О. В., Бублик Л. Я. Етапи розвитку споживчого кредитування в Україні. *Економічний форум*. 2017. № 4. С. 222-229.

23. Москвічова О. С. Стан та оцінка споживчого кредитування в Україні в умовах банківської кризи. *Економіка та держава*. 2013. № 11. С. 75-78.

24. Офіційний веб-сайт НБУ. URL:<https://bank.gov.ua/>

25. Паєнтко Т. В., Савельєва З. В. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 10. С. 40-43.

26. Паливода О. М., Лапшина К. Д. Стратегічна кооперація банків на ринку споживчого кредитування. *Економіка та держава*. 2015. № 7. С. 74-77.

27. Попадинець Н. М. Державне регулювання розвитку споживчого кредитування: організаційно-економічні аспекти. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія: Економічні науки. 2018. № 2. С. 150-155.

28. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III (остання редакція від 03.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 30.11.202).

29. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII (остання редакція від 29.05.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення 30.11.2020).

30. Простебі Л. І. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2. С. 130-134.

31. Сліпковська В. Аналіз розвитку споживчого кредитування домогосподарств в Україні. Матеріали студентської науково-практичної конференції «Фінансове забезпечення економіки», 2 червня 2020 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2020. С. 35-39.

32. Сліпковська В.В. Стратегічний підхід розвитку споживчого кредитування у діяльності банківських установ. Науково-практична конференція «Наукові читання: 2019» (11 листопада 2019р., ЖНАЕУ, 2019). URL: <http://znau.edu.ua/m-nauka/naukovi-konferentsiji/konferentsiji-zhnaeu> (дата звернення: 28.11.2020).

33. Сліпковська В.В. Теоретичні аспекти процесу управління організацією споживчого кредитування в комерційному банку. Студентська науково-практична конференція «Студентські наукові читання: 2020» (20 листопада 2020р., Поліський університет). URL: <http://znau.edu.ua/m-nauka/naukovi-konferentsiji/konferentsiji-zhnaeu> (дата звернення: 28.11.2020).

34. Сова О. Ю. Аналіз сфери вітчизняного споживчого кредитування. *Вчені записки університету "КРОК"*. Серія: Економіка. 2016. Вип. 44. С. 61-71.

35. Стороженко О.О., Гірченко Т.Д., Чмерук Г.Г. Організація споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(2). С. 116-120.

36. Стрільчук Ю. І. Банківське кредитування населення у забезпеченні сталого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 7-8. С. 84-91.

37. Тищенко О. І. Дослідження методів оцінки ризиків споживчого кредитування в банку. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016. № 1. С. 76-82.

38. Ткаченко Н. В., Виговська В. В. Банківське споживче кредитування: регіональний вимір та основні тенденції розвитку. *Науковий вісник Полісся*. 2015. Вип. 3. С. 135-142.

39. Труш І. Є. Іноземний досвід здійснення банківських операцій щодо надання споживчих кредитів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.13. С. 327-333.

40. Чайковський Я. І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27(1). С. 156-163.

41. Шаповал О. А. Інструменти мінімізації ризику банківського споживчого кредитування. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 1. С. 226-234.

42. Шумелда В. М. Сучасні тенденції розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 8. С. 310-316.

43. Шушкова Ю. В. Основні тенденції ринку банківського споживчого кредитування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.2. С. 324-332.

44. Харабара В. М. Проблеми розвитку споживчого кредитування України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 41-45.